

— гаварыў хтосьці са знаёмых будаўнікоў камунізму. „Дык што я, *лысы*, каб гарбаціцца задарма“, — казаў нехта іншы з гегемонаў, хаця за „*лысага*“, гэта значыць, за дзесяць рублёў ён мог набыць ажно дзесяць пляшак пладова-ягаднага.

А тым часам міліцыянты хвацка „*рабілі лысага*“, зацягнуўшы ў пастарунак якога-небудзь тутэйшага хіпака. Зрэшты, мне й самому аднойчы надарылася *пабыць лысым*, прыкра патрапіўшы ў савецкае войска.

Праз пэўны час, калі *лысае сонца* экс-правадыра пачало заходзіць, над нашым краем узышло адразу некалькі зырккіх галоваў, паміж сабой аднак прыкметна вылучаючы постаць *Ведзьмака Лысагорскага* зь ягонымі паэмамі „Сказ пра *Лысую гару*“ і „Лука Мудзішчаў — прэзыдэнт“. Хто такі *гр.В.Лысагорскі*, ня высветліла нават судовае сьледства.

Лябірынт

Уладзімер Арлоў

Лябірынт — знакавае слова беларускае культуры. Цягам стагодзьдзяў беларусы ратавалі ў нябачных чужынскаму воку сховах мову, звычкі, памяць.

Старажытную беларускую цывілізацыю, схаваную ад захопнікаў у полацкіх лёхах, паказаў у сваёй фантастычнай аповесці „*Лябірынты*“ Вацлаў Ластоўскі.

Слова *лябірынт* прыйшло да нас з антычнасьці. У грэцкай міталёгіі *лябірынтам* называлася збудаваная на востраве Крыт грандыёзная спаруда з забытанымі хадамі, адкуль аніхто ня мог выбрацца. У *лябірынце* жыла крыважэрная пачвара — чалавекабык Мінатаўр, якому аддавалі на разарваньне маладых афінянаў.

Першым, хто выбавіўся зь *лябірынту*, быў пераможца Мінатаўра Тэзэй, якому дапамог клубок нітак, падараваны герою закаханай у яго Арыяднай.

Беларусь мае свае *лябірынты*. І легендарныя, і мэтафарычныя, і цалкам рэальныя. Найславучейшы зь іх — Полацкі — разгалінаваная сыстэма падземных ходоў-лёхаў, якая ў сярэднявеччы злучала гарадзкія манастыры й храмы.

Магчыма, менавіта там, у Полацкім *лябірынце*, у гады Інфлянцкае вайны зьнікла славутая Полацкая бібліятэка з кнігамі, пісанымі рукою самой Эўфрасіньні. Можа, якраз у гэтых таямнічых лёхах некалі знойдзецца неацэнны Полацкі летапіс. Існуе вэрсія, згодна зь якой у 1941 годзе зьнікла толькі копія нашае нацыянальнае сьвятыні — крыжа Лазара Богшы. А арыгінал таксама трэба шукаць у полацкіх сутарэньнях.

Цяперашняя ўлада зноў асуджае беларускую культуру на напаўпадпольнае існаваньне, заганяючы яе ў сутарэньні. Ужо каторы год краіна блукае ў *лябірынце*, шукаючы зь яго выйсьця ў XXI стагодзьдзе.

Лягер

Сяргей Дубавец

Лягер — небеларускае слова. Запозычанае за Пятром I зь нямецкай расейскае слова „*лагерь*“ у нас вымаўлялася як „*лагер*“, і ў адным шэрагу з „трап-

кай“ і „чаем“ служыла падставаю для пашыраных уяўленняў савецкае на-мэнклятуры пра грубасць беларускай мовы.

Увогуле *лягер* — гэта стаянка, звычайна часовая, пад адкрытым небам і з часовым жыллом. У *лягеры* не живуць, а толькі перабываюць, кантуюцца, марынуюцца, церпяць.

Людзі майго пакалення ўпершыню сустракалі гэтае слова ў кнігах пра амэрыканскіх п'янэраў — першапраходцаў. Пасьля мы траплялі ў п'янэрскі *лягер* і прыблізна тады ж даведваліся пра фашыстоўскія канцэнтрацыйныя *лягеры*, хоць паралеляў не рабілі. Нарэшце стала вядома і пра *ГУЛАГ* — сталінскую *галоўную лягерную ўправу*..

Памятаю, калі на ўроках аднаклясьніца павярталася да свавольніка, які таргануў яе за касічку, і казала: „*прыдурак лагерны*“. Тады гэта разумелася як вытворнае менавіта ад *лягеру п'янэрскага*. Гэта пазьней вычыталася ў „Архіпэлягу *ГУЛАГу*“ Салжаніцына, што у сталінскіх *лягерах* быў такі тэрмін: *прыдурак лягерны*..

Такім чынам *лягеры* складаліся ў нехраналягічную пасьлядоўнасьць: *фашыстоўскі канцлягер, п'янэрскі, і толькі пасьля ГУЛАГ*.

Лягеры перамешчаных асобаў, лягеры ўцекачоў, канцэнтрацыйныя, лягер напраўча-працоўных работ — найчасьцей у гісторыі гэтае слова зьвязанае зь людзкім няшчасьцем, гвалтам чалавека над чалавекам і зь няволяй. І толькі ў савецкай рэчаіснасьці яно мусіла зьвязвацца наадварот — з маладосьцю, радасьцю, здароўем. *Лягер п'янэрскі, спартовы, лягер алімпійскага рэзэрву*. Было й пераноснае — *лягер міру*...

Ва ўласна беларускай гісторыі слова *лягер* няма. Гэта ня наша слова, якое абазначае ня нашыя рэаліі, якія цяпер сыходзяць у нябыт.

Што да грунвальдзкіх ваяроў і п'янэраў-першаадкрывальнікаў, дык яны застануцца ў нашых кнігах, але ставаць будуць ня *лягерам*, а абозам, як гэта спрадвеку і было ў Беларусі.

Ленін

Міхась Скобла

Савецкія людзі працавалі з ранку да вечара дзеля сьветлае будучыні, а вакол гаварылі: „самы чалавечны чалавек“, „жыве між нас геній“, „*бальшавік №1*“. І людзі ведалі, што гэта — *Ленін*...

Ён быў паўсюль. Пераступіўшы школьны парог, дзеці насілі кучаравага „юнага *Леніна*“ на сваіх грудзёх. Пераходзілі з клясы ў клясу зь „*ленінскім гальштукам*“ на шыі. А потым уступалі ў „*ленінскі саюз моладзі*“. Усе састарэлыя кіраўнікі дзяржавы былі „*вернымі ленінцамі*“. Людзей увесьчасна заклікалі „*жыць і працаваць па-ленінску*“. І нават сьвятло ў хатах зьяўлялася толькі дзякуючы „*ленінскаму пляну электрыфікацыі*“, што ўвасабляўся ў „лямпачках *Ільліча*“. Паэты, мастакі, рэжысэры ды ўвесь творчы люд нястомна папаўнялі „*ленініяну*“, запэўніваючы, што яны „зь *Леніным у сэрцы*“, сьцьвярджаючы — „мы — *Леніна племя*“, паказваючы, як „*Ленін думае пра Беларусь*“.

Прайшоў час, і з грошай „*ленінскі профіль*“ прыбралі, у фальклёрным паходжаньні казкі „*Ленінская праўда*“ ўсумніліся. І ў трэцяе тысячагодзьдзе